

КАРНАВАЛ І МІСТЕРІЯ ЯК МЕТАЖАНРОВІ ЧИННИКИ ЗМІН ЛІТЕРАТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДІВ

Дроздовський Дмитро Ігорович,
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу світової літератури
Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України
drozdovskyi@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2838-6086

Мета статті – окреслити підхід до класифікації культурно-історичних епох, у якому ключову роль відіграє динаміка змін між карнавалом та містерією як метажанрами. Визначено сучасні теоретичні дискусії про метажанр як чинник періодизації літературного процесу.

Застосовано герменевтичний **метод**, розвинуто теоретичні міркування Б. Шалагінова про карнавал і містерію як метажанри, що знаходять філософську й поетологічну реактуалізацію в різні культурно-історичні періоди. Здійснено структурно-семіотичний аналіз ключових творів зарубіжної літератури задля окреслення в них містеріальних і карнавальних елементів.

Результати. Визначено іманентну специфіку карнавалу й містерії як метажанрових явищ, які доцільно характеризувати як чинники, що мають вплив на інваріант жанрового паттерну. Розглянуто твори світової літератури (Данте «Божественна комедія», В. Шекспір «Король Лір», Д. Мітчелл «Хмарний атлас» та інші), у яких окреслено психологічні й світоглядно-філософські риси містеріального та карнавального, а також ідейно-тематичні комплекси, детерміновані цими двома метажанровими формами літератури. Вивчено новітні секундарні дослідження з теорії літератури, які розглядають карнавал і містерію як чинники періодизації літературного процесу. Досліджено актуалізацію містерії в дискурсі постпостмодернізму.

Висновки. Містеріальні й карнавальні метажанрові форми мають іманентний зв'язок, що впливає на взаємодію між аполлонівським та діонісійським. Антропологічні проблеми (перебування в симулякрівній реальності, ситуація «постправди») стають ключовими в дискурсі британського постпостмодернізму й детермінують специфіку розвитку британського роману після 2000 р. Досліджено вияви карнавальності, що визначає специфіку проблемно-тематичних комплексів сучасного британського роману.

Ключові слова: жанровий паттерн, метажанрове явище, Б. Шалагінов, «Божественна комедія», «Король Лір», «Хмарний атлас».

CARNIVAL AND MYSTERIAL AS META-GENRE FACTORS OF DYNAMICS IN TRANSFORMATIONS OF LITERARY PERIODS

Drozdovskyi Dmytro Ihorovich,
Candidate of Philological Sciences,
Academic fellow of the Department of World Literature
of Taras Shevchenko Institute of Literature
of the National Academy of Sciences of Ukraine
drozdovskyi@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2838-6086

Purpose of the paper is to outline a new approach to the classification of literary periods, in which the dynamics of change between the carnival and the mystery plays a key role. The contemporary theoretical discussions about meta-genre as a factor of periodization of literature have been outlined.

Methods. Hermeneutic. The theoretical ideas of B. Shalahinov about carnival and mystery as metaforms of world literature, which find their philosophical and poetological representation in different cultural and historical periods, are developed. The structural-semiotic analysis of key works of world literature was discussed in order to outline the mystery and carnival elements.

Results. The immanent specificity of carnival and mystery as meta-genre phenomena has been described and characterized as factor that influences the invariant of genre pattern. The texts of world literature (“Divine Comedy”, “King Lear”, “Cloud Atlas”, etc.), which outline the psychological features of the mysterial and carnival, as well as the thematic sections determined by these two metaforms have been analyzed. The actualization of the mystery in the discourse of post-postmodernism has been investigated. The inherent connection between the mysterial and carnival arising from the genetic interaction between Apollonian and Dionysian has been emphasized. Key works of Medieval and Renaissance epochs, as well as in the works of postmodernism and post-postmodernism, which reveal the correlation between carnival and mysterial, acquires an epistemological significance for defining thematic units represented in literatures as a result of the domination of one of two meta-genre phenomena.

Conclusions. Anthropological problems (simulacra reality, the situation of post-truth) become key ones in the discourse of British post-postmodernism and determine the specifics of the development of the British novel after 2000.

Key words: genre pattern, meta-genre phenomenon, B. Shalahinov, “Divine Comedy”, “King Lear”, “Cloud Atlas”.

1. Вступ

Дослідження сучасного роману (постпостмодерного періоду) належить до актуальних проблем теорії літератури. Складність такого завдання для нинішнього літературознавства детермінована, по-перше, гібридною природою сучасного роману (йдеться про романи, написані після 2000-го р.); по-друге, множинністю теоретичних підходів новітнього літературознавства (концепції А. Розмарин, Ю. Шварца, А. Фаулера, Н. Фрая та інші). Ще одна проблема пов'язана з невизначеністю поняття, яке літературознавці застосовують до парадигми сучасного роману: йдеться про поняття *постпостмодернізму*, що заступає постмодернізм. Досі це питання не було об'єктом системного аналізу у вітчизняному літературознавстві.

Варто зауважити, що в новітніх компендіумах британського роману після 2000-го р. (наприклад, "The Routledge companion to twenty-first century literary fiction", який підготували Деніел О'Гормен (Daniel O'Gorman) і Роберт Іглстоун (Robert Eaglestone), 2018; "The contemporary British novel since 2000" (редактор Джеймс Ейчeson (James Acheson), Единбург, 2017)), поняття «постпостмодернізм» узагалі не згадано, що пов'язано або з прагненням дослідників відійти від окреслення світоглядно-філософської платформи, яка б давала можливість систематизувати сучасні романи відповідно до експлікації в них ключових рис і характеристик, що визначають парадигмальну сутність постпостмодернізму, або ж із неготовністю літературознавців узяти на себе відповідальність за уведення поняття, що об'єднуватиме світоглядні, поетологічні, наративні особливості творів, належних до нової культурно-історичної епохи. Водночас зауважимо, що дискусії про кінець постмодернізму не нові для літературознавства, починаючи з 1990-х рр.

Отже, важливо сформулювати теоретичні підходи, що даватимуть можливість аналізувати зміну культурно-історичних періодів через домінування в них метажанрових форм.

Мета статті – охарактеризувати карнавал і містерію як два метажанрові утворення, які визначають динаміку культурно-історичних змін у літературі.

Дослідницьке завдання – окреслити теоретичну візію постпостмодерністського роману у вітчизняних і зарубіжних працях; схарактеризувати специфіку сучасних романів, зокрема як у лоні британської літератури ХХІ ст., так і творів, що належать попереднім культурно-історичним періодам, в аспекті динаміки змін карнавального й містеріального.

Методологія дослідження передбачає аналіз новітніх теоретичних праць, у яких запропоновано окреслення постпостмодерністського роману й виявлено спроби схарактеризувати жанровий паттерн як епістемологічне ядро, а також визначити ключові проблемно-тематичні комплекси роману.

Актуалізація в теорії літератури поняття «метажанру» з «70-х років ХХ ст.» (Бовсунівська, 2017: 15) стала не просто викликом традиційним уявленням про жанрову сутність художнього твору, а й дала можливість здійснити ревізію усталених підходів до класифікації культурно-історичних періодів, оскільки актуалізація в лоні певної епохи метажанру може бути визначальною для розуміння іманентних рис мистецького напрямку. Т. Бовсунівська доволі скептично налаштована щодо «теоретичної абсолютизації» категорії метажанру (Бовсунівська, 2017: 17) з огляду на те, що це поняття «є породженням доби постмодернізму» (Бовсунівська, 2017: 17). Такий науковий скепсис не видається обґрунтованим з огляду на те, що ті явища, які підпадають під категорію метажанру, навряд чи є продуктом постмодернізму. Передусім є два поняття, які, на думку іншого вітчизняного літературознавця Б. Шалагінова, доцільно схарактеризувати як «метаформи світової літератури» (Шалагінов, 2011): *карнавал і містерія*. Динаміка занепаду й реактуалізації зазначених метаформ у лоні культурно-історичної епохи дає підстави говорити про нові підходи до періодизації історії літератури. Поява в якості домінуючої однієї з двох метаформ детермінуватиме певний комплекс світоглядно-філософських, поетологічних і нарративних рис, які будуть оприявлені в романі як ключовому жанрі, що реалізує «можливість діалогічного контакту» (Бовсунівська, 2017: 173). Актуалізація містеріальних елементів (трагічний апофеоз, після якого формується цілковито новий погляд на світ, природу стосунків між персонажами тощо; мотив шляху та інше) у літературі певної епохи засвідчуватиме відхід від карнавального метажанрового паттерну, а отже, початок нового напрямку або ж культурно-історичного періоду із притаманним їй ансамблем рис і тем.

Специфіка жанрової динаміки, особливості констеляції жанрового паттерну як своєрідної онтологічної есенціальії (в аристотелівському розумінні) підлягають критичному перегляду в новітній теорії літератури. «Дж. Клайнер спробував дати обґрунтування жанрових розбіжностей за допомогою категорії «психологічного часу». Він запевняв, що в епосі домінує минуле, а отже, логіка пригадування. Лірика базується на сучасному та на єдності вражень від нього. Драма спрямовується у майбутнє та презентує логіку дії. Час усвідомлюється як абстрагована психологічна категорія, якою все вимірюється» (Бовсунівська, 2017: 44).

Т. Бовсунівська зауважує, що «класифікація М. Верлі зводиться до поділу літератури, з одного боку, на епос, лірику і драму, а з іншого – на трагічне і комічне» (Бовсунівська, 2017: 62). На відміну від Макса Верлі, Алестейр Фаулер «дарує новий принцип споглядання жанрових уявлень не як системи усталених ознак, а як системи вічних трансформацій. Якщо до цього часу в жанрології панував аристотелівський підхід, заснований на таксометрії та субстанціональності, то А. Фаулер порушує цю традицію, пропонуючи натомість визнати провідними принципами трансформативності та комбінаторики» (Бовсунівська, 2017: 65). «Площиною оновлення жанру він (Алестейр Фаулер – Д.Д.) називає тематичне оновлення літератури» (Бовсунівська, 2017: 66).

Значним поштовхом до переосмислення традиційних літературознавчих уявлень щодо природи такого жанру, як роман, як і принципів зміни культурно-історичних епох, стало вивчення літературного дискурсу, що прийшов на зміну постмодернізму. Постпостмодернізм увиразнює специфіку реактуалізації постмодерністських і модерністських слідів у лоні сучасної культури.

2. Реактулізація містерії й карнавалу в дискурсі сучасного літературознавства

Сучасне літературознавство з особливим інтересом вивчає містерію як чинник історичної динаміки літературного процесу. «Об'єктом численних наукових досліджень останніх років став містеріальний дискурс у європейській «новій драмі», у драматургії «срібної доби». Злам XIX – XX століття став періодом нової спроби відродження містерії. <...>. Вона мала обґрунтувати і теургічну сутність мистецтва, і концепцію його соборності» (Васильєв, 2017: 90). Наведені вище аргументи дають підстави вважати містеріальний паттерн метажанровим явищем, властивим різним літературним епохам.

В. Іванов виокремлює в містерії два аспекти: зовнішній – містерія як «хорове дійство», як видовище, і внутрішній – містерія як духовна подія, як особистісне перетворення. «Звичайно, ці два аспекти взаємозумовлені: внутрішня подія може відбутися лише в результаті споглядання й участі в дійстві, дійство ж має на меті внутрішнє перетворення учасників» (Свенцицька, 2005: 358). «Для діонісійського світогляду <...> характерне розчинення суб'єкта в божестві, «тотожність жреця й жертви», <...> у єдине релігійне ціле, що В'ячеслав Іванов вважає ідеальною перспективою сучасної містерії» (Свенцицька, 2005: 358). Класифікація містеріальних модифікацій, яку пропонує Є. Васильєв (Васильєв, 2017: 294-322), засвідчує, що містерія на рівні жанрового паттерну містить елементи, які пов'язують її з карнавальним дискурсом, а не протиставляють її карнавалу. У такому разі доцільно говорити не про антагоністичний тип зв'язків між карнавалом і містерією, а про внутрішній взаємозв'язок, пов'язаний із особливостями розвитку містерії, яка поступово втратила зв'язок із релігійним дискурсом.

Ідея Б. Шалагінова розглядати містерію та карнавал як дві метаформи культури, які, відповідно, доцільно характеризувати як метажанрові паттерни, експлікація яких у різні культурно-історичні епохи зумовлює специфіку жанрових трансформацій, знаходить своє підтвердження в сучасному британському романі. Подібний погляд на літературу може бути перспективним. Він уже знаходить свою правомірність у постмодернізмі й постпостмодернізмі, що обґрунтовано в низці новітніх досліджень (Кропивко, 2019), у яких карнавальність мислиться як один із чинників постмодерного світогляду й постмодерністської поезики, а також і в представленому дослідженні на матеріалі постпостмодерністського роману Д. Мітчелл «Хмарний атлас». Натомість у постмодернізмі містерія занепадає, на чому наголошує і Б. Шалагінов. Містерія містить мотив шляху із темряви у світло, від незнання до знання. Точка переходу між цими двома світами є своєрідним трагічним апофеозом, що передбачає руйнування «старого» способу мислення й світосприйняття, що видається неспроможним виявити сутність людини й світу в новому часі. У момент апофеозу переживається осяяння, під час якого спадає полуда з очей, а сам персонаж відтепер наділений новим «зором». У різні культурно-історичні епохи мотив такого переродження поставав центральним. Зокрема, він наявний у двох ключових авторів-представників «Західного канону», за Г. Блумом, Данте Аліг'єрі та Вільяма Шекспіра. У «великій трагедії» «Король Лір» ідеться про шлях трагічного переродження героя, який у момент бурі розуміє справжню цінність почуттів, сутність життя в системі не соціальних норм, а екзистенційного самостворення. Подібний мотив визначає топологію шляху Данте як персонажа «Божественної комедії».

Наявність у культурно-історичній епосі орієнтації на домінування містеріального або карнавального стає поштовхом до переосмислення традиційних підходів до класифікації історії літератури. У карнавалі важлива зміна знаків (масок, ролей тощо), які виявляють експресію духу й прагнення реалізувати самовираження у грі. У карнавалі зміни соціальних ролей, психологічних ідентичностей персонажів детерміновані внутрішніми світоглядними трансформаціями. Містерія позначена трагічним модусом, важливим для самостворення. Жанр, у центрі якого експліковано містеріальний паттерн, репрезентує мотив пошуку цінностей на шляху життя.

Між карнавалом і містерією встановлено не антагоністичні зв'язки, а такі, що передбачають перетікання між цими двома формами. У «Королі Лірі» доцільно говорити про «трагічний карнавал» (таке жанрове визначення, безперечно, є науковою метафорою, проте воно розкриває взаємодію між елементами двох метаформ літератури): карнавальність притаманна іншим дійовим особам трагедії, зокрема дочкам Ліра (крім Корделії), які живуть відповідно до ustalених соціальних моделей. Показані моделі виявляють нещирість персонажів у стосунках з іншими. Лише Корделія й Король Лір у трагічному фіналі постають репрезентантами світогляду, у якому є вагомим ціннісний вимір дійових осіб, реалізований через здатність любити.

У «Божественній комедії», на думку Борхеса, вияв емпатії маємо у ставленні Данте до Улісса, у якому він бачить себе. Хорхе Луїс Борхес, аналізуючи «Божественну комедію», розмірковує про епізод зустрічі Данте з Уліссом: «У чому полягає трагізм цього епізоду? Гадаю, цьому є одне незаперечне пояснення: Данте відчув, що певним чином Улісс – це він сам. Не знаємо, чи відчув він це свідомо, але це не має особливого значення. В якомусь терцеті «Божественної комедії» він мовить, що нікому не дано зрозуміти присудів Провидіння. <...>. Однак він наважився в поетичній формі випередити цей присуд. Він являє нам засуджених і являє обранців. Він повинен був знати, що чинячи так, ризикує: він не міг не знати, що випереджає незбагненну волю Божу. Саме тому образ Улісса має таку силу, бо Улісс є віддзеркаленням Данте, який відчув, що, ймовірно, заслуговує на таку кару» (Борхес, 2019: 102). Б. Шалагінов звертає увагу на те, що «ставлення Данте до грішників неоднакове. Як справжній католик, він судить їх за принципами біблійної моралі. Проте він робить важливе відкриття: розум засуджує, а людське серце жаліє і готове пробачити <...>. Так Данте знов акцентує на неоднозначності людської природи, дуалістичності якої не може примирити навіть віра» (Шалагінов, 2004: 144).

Якщо карнавальності властиве домінування плоті, то в містерії важить здатність персонажів приборкувати тілесне й наблизитися до трансцендентного. Естетизація тіла або ж його сакралізація є важливим етапом перетворення дискурсу карнавального на дискурс містеріального. У «Божественній комедії» маємо шлях персонажа, який, по суті, є знематеріалізованим, розчиненим, елімінованим у тілесному плані. Брак тілесного, проте, не перешкоджає в чуттєвому сприйнятті досвіду інших персонажів, зокрема грішників. «Данте мандрує стежками пекла і чистилища у супроводі Вергілія, який знаменує собою водночас і язичницьке минуле, і праведний вибір»

(Шалагінов, 2004: 142). «Шлях поета йде знизу вгору, що має символізувати очищення душі від минулого, гріховного й тілесного і прилучення до вічного, праведного, духовного» (Шалагінов, 2004: 142).

У «Втраченому раї» Дж. Мілтона «Адама не лякають ті випробування, які чекають на нього в *новому*, не відомому житті. Його образ, безсумнівно, героїчний» (Історія зарубіжної літератури, 1987: 226). Таким чином, Адам наділений прагненням до нового життя, за яке готовий боротися щоденно працею. Зрештою, «за задумом Мілтона, Сатана, наважившись повстати проти усемогутнього Бога, не міг не бути титанічною фігурою. <...> поет спирався на традицію зображення трагічних героїв – «злодіїв із могутньою душею». <...> Мілтон вважав, що Добро і Зло настільки тісно переплетені між собою, що їх часом важко відрізнити одне від одного» (Історія зарубіжної літератури, 1987: 224). Наявність у персонажах Зла і Добра свідчить про потенційну можливість усвідомити, через розуміння першого через друге, справжню цінність життя (як Король Лір). Натомість соціальні норми зображено в трагедії Шекспіра як те, що обмежує людину, вводячи у світ викривлених істин і наближаючи до Зла. Проте Король Лір, як титанічна фігура, містить властиву й Сатані у «Втраченому раї» амбівалентність, зумовлену взаємодією Добра і Зла.

Карнавальність, попри зміну ідентичнісних ролей і соціальних позицій, не передбачає такого трагічного апофеозу. Мотив карнавальної трансформації не має для персонажів екзистенційного значення, оскільки обмежений певним часовим триванням, часовими рамками. Карнавальність не може відбуватися постійно, а має місце лише у чітко визначені часові локуси й представлена у певних формах (рольових масках, рольових позиціях). Натомість потрясіння, пережите в містеріальному апофеозі, має екзистенційне значення, кардинальним чином позначаючись на долі персонажа, який більше не може повернутися до попереднього соціального статусу. Йдеться не лише про тимчасову зміну соціальної ролі або психологічної моделі, спричиненої соціальною трансформацією, а про психологічно-ідентичнісне переформатування, яке, можна припустити, у християнській традиції буде співвідноситися з трагічним одкровенням у сприйняття світу й себе, яке переживає Ісус Христос у ніч до розп'яття. «Як відроджується, наприклад, душа Данте до нового життя? Через споглядання страждань грішників і через співчуття їм. Так само розгортається і подальша доля Ліра. В 3-й дії він потрапляє у своєрідне пекло. Шекспір зображує на сцені жахливу бурю. <...>. За задумом автора, він втрачає розум, тобто здатність мислити по-старому – зухвало і зверхньо» (Шалагінов, 2004: 300). У момент скидання попередньої «маски» (соціальної позиції) персонаж наближається до Христа, який усвідомлює неминучість смерті. «Король лір» завершується трагічно, гине Корделія й гине сам Лір, усвідомивши помилки минулого, зокрема у ставленні до дочки, яка єдина по-справжньому любила свого батька, на відміну від Гонерілі та Регани.

Дослідники постмодерної культури зауважують, що «карнавал – одне з ключових понять, що вживаються науковцями для метафоричного означення специфіки постмодернізму та постмодерної культури в цілому» (Кропивко, 2019: 83). «Концепт карнавалу, сформований М. Бахтіним на засадах діалогізму й поліфонічності в значенні, близькому до постмодерного мислення, за посередництва французьких постструктуралістів вплинув на спосіб пояснення специфіки мислення постмодерної людини, яка живе в добу глобалізації у світі віртуальної знакової культури» (Кропивко, 2019: 85). Водночас інтенсифікація впливів віртуальної культури й стратегій віртуального середовища на життєвий людський позначила на ускладненому розрізненні між правдою й симулякром. Проблема заміщення симулякрами імітат-реальності справжньої дійсності набуває особливої значущості в дискурсі сучасної літератури епохи «постправди», або «post veritas».

3. Експлікація містеріального й карнавального в романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла

Реактуалізація містеріального дискурсу відбувається і в період становлення постпостмодернізму. У постпостмодерністському британському романі містерія представлена через образ шляху (топос дороги), проєктований на кілька рівнів: життя як шлях самопізнання («Дивний випадок із собакою вночі» М. Геддона (Haddon, 2004)), становлення цивілізації як шлях («Хмарний атлас» Д. Мітчелла (Mitchell, 2004)). За Б. Шалагіновим, «в основі містеріального метажанру лежить ідея руху як якісного прирощення і безупинного оновлення. <...>. Але все це наявне <...> як послідовний рух до певної віддаленої високої мети. <...> розкривається внутрішня динаміка характеру, знаходження героєм нового, вищого змісту власного існування. Цьому відповідає ще одна обов'язкова частина – апофеоз» (Шалагінов, 2011: 252). На думку Е. Свенцицької, «містерія – втілення теургічної дії мистецтва. Перетворення особистісного й природного буття тут відбувається в межах конкретного дійства, як якийсь акт, якась просторово-часова невизначеність» (Свенцицька, 2005: 357), що притаманна, наприклад, «Хмарному атласу», остання історія якого розгортається в невизначеному майбутньому.

У постпостмодерністському романі «Хмарний атлас» показано, як відбувається прирощування симулякрів, які нагадують хмари, що з плином часу дедалі сильніше закривають над персонажами небо, тобто можливість розуміння, що є істинним у дійсності. Під образом *неба* розуміємо те, що належить до категорії «справжнього», що містить зв'язок із істиною як онтологічною даністю, яка наділяє життя персонажів смислами. І. Кропивко наводить слова У. Еко про «стовідсоткову карнавалізацію життя» (Кропивко, 2019: 97), що припадає на період постмодернізму. На думку дослідників постмодерної культури, «телебачення стало переважно розважальним, причому глядач надає перевагу тим розвагам, що репрезентують життя як суцільний карнавал; фізична праця замінена машинною <...>, карнавалом непотрібних і яскравих речей є супермаркет; політика теж стала карнавалом» (Кропивко, 2019: 97). У такому разі перед персонажами постпостмодерністських романів постає епістемологічна проблема, зумовлена неможливістю розрізнити правду від неправди. Дискурс «post veritas», що став результатом карнавалізації дійсності, унеможливив відмежування факту від симулякру. У романах зображено небезпеки суспільства «тотального ентертейнменту», перетворення політичної системи на симулякр («Хмарний атлас»). Світ Мітчеллових роботів є останньою стадією карнавальної дійсності, що, проте, завершується бунтом проти імперії. Персонажі п'ятої історії переживають трагічне прозріння, що є характерною рисою містерії. У постпостмодерністському романі відбувається актуалізація містеріального як чинника, що уможливило повернення суб'єкта до розрізнення між симулякром і справжньою дійсністю.

4. Висновки

У знакових творах середньовічної та ренесансної епох, а також у дискурсі постмодернізму й постпостмодернізму кореляція між карнавальним і містеріальним набуває особливої значущості для визначення специфічних ідейно-тематичних комплексів, актуалізованих у цих літературах у результаті домінування того чи того мета-жанрового явища. Підтверджено, що містерію й карнавал у сучасній теорії літератури доцільно розглядати як метаформи або ж метажанрові явища, що мають вплив на формування жанрового паттерну літературних творів. Динаміка змін між карнавальним і містеріальним дає підстави по-новому підійти до осмислення принципів періодизації літератури. Карнавал і містерія постають важливими чинниками літературного процесу, детермінуючи динаміку його світоглядно-філософських, проблемно-мотивних та постологічних змін.

Перспективи зазначеної наукової проблеми пов'язані із залученням якомога ширшого літературного матеріалу різних культурно-історичних епох для перевірки або спростування теорії. У статті представлено застосування концепції до класичних творів пізнього Середньовіччя й Ренесансу (Данте й Шекспір), а також окремих романів, які репрезентують сучасний британський літературний процес після 2000-го р. Важливо обґрунтувати доцільність зарахування карнавалу й містерії до метажанрової парадигми, виявивши всередині кожного явища типологію. Доцільно припустити, що існують різні типи карнавалу й містерії (середньовічний, ренесансний, модерністський, постмодерністський, трансгуманістський та інші). Вивчення зазначених явищ у типологічній перспективі має важливе значення для розуміння динаміки історико-літературного процесу. Крім того, аналіз карнавального й містеріального на матеріалі творів постпостмодерністського періоду дає можливість дослідити вектори трансформацій зазначених метажанрів сьогодні й специфіку сучасної літератури, зокрема роману, який досі не був об'єктом системного наукового вивчення в аспекті окреслення постпостмодерністських рис.

Література:

1. Бовсунівська Т.В. Теорія роману : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет». 2017. 448 с.
2. Борхес Х.Л. «Божественна комедія» ; з ісп. пер. С. Борщевський. Всесвіт. 2019. № 3-4. С. 91–102.
3. Васильєв Є.М. Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації. Луцьк : ПВД «Твердиня». 2017. 532 с.
4. История зарубежной литературы XVII века ; авт. коллектив: Н.А. Жирмунская, З.И. Плавский; М.В. Разумовская и др. ; под ред. З.И. Плавской. Москва : Высшая школа. 1987. 248 с.
5. Кропивко І.В. Українська і польська постмодерна проза (карнавал, фрагментація, фронтір). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго. 2019. 524 с.
6. Свенцицька Е.М. Специфіка художнього слова у творчості молодших символістів і сучасні проблеми її вивчення : дисерт. доктора філол. наук 10.01.06, 10.01.02. Донецьк. 2005. 457 с.
7. Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література. Від античності до початку XIX сторіччя: історико-естетичний нарис. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія». 2004. 360 с.
8. Шалагінов Б. «Карнавал і містерія: роздуми про історичні долі двох метаформ європейського мистецтва». Всесвіт. 2011. №3-4. С. 249–255.
9. Haddon M. The Curious Incident of the Dog in the Night-Time. London : Vintage. 2004. 242 с.
10. Mitchell D. Cloud Atlas. London : Random House. 2004. 528 с.

References:

1. Bovsunivska T.V. (2017). Teoriia romanu. [The theory of the novel]. Kyiv : VPTs “Kyivskyi universytet”, 448 [in Ukrainian].
2. Borkhes Kh. L. (2019). “Bozhestvenna komediia” [Divine Comedy]; z isp. per. S. Borshchevskiy. Vsesvit. 2019. № 3–4, 91–102 [in Ukrainian].
3. Vasyliiev Ye. M. (2017). Suchasna dramaturhiia: zhanrovi transformatsii, modyfikatsii, novatsii [Contemporary dramaturgy: genre transformations, modifications, innovations]. Lutsk : PVD “Tverdynia”, 532 [in Ukrainian].
4. Istoriya zarubezhnoy literatury XVII veka (1987) [History of foreign literature of the XVII century] / Avt. kolektiv: N.A. Zhirmunskaya. Z.I. Plavskiy; M.V. Razumovskaya i dr.; pod red. Z.I. Plavskina. Moskva : Vysshaya shkola, 248 [in Russian].
5. Kropyvko I.V. (2019). Ukrainiska i polska postmoderna proza (karnaval, frahmentatsiia, frontyr) [Ukrainian and Polish postmodern prose (carnival, fragmentation, frontier)]. Kyiv : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 524 [in Ukrainian].
6. Svetsytska E.M. (2005). Spetsyfika khudozhnoho slova u tvorchosti molodshykh symbolistiv i suchasni problemy yii vyvchennia [The specificity of the word in the works of the younger Symbolists and the modern problems of its study]. Dysertatsiia na zdobuttia nauk. st. dokt. filol. n. 10.01.06, 10.01.02. Donetsk [in Ukrainian].
7. Shalahinov B.B. (2004). Zarubizhna literatura. Vid antychnosti do pochatku XIX storichchia: istoryko-estetychniy narys [World Literature. From antiquity to the beginning of the nineteenth century: a historical and aesthetic sketch]. Kyiv : Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska Akademiia”, 360 [in Ukrainian].
8. Shalahinov B. (2011). “Karnaval i misterii: rozdumy pro istorychni doli dvoikh metaform yevropeiskoho mystetstva” [Carnival and Mystery: Reflections on the Historical Destiny of Two Metformas of European Art]. Vsesvit. №3–4, 249–255 [in Ukrainian].
9. Haddon M. (2004). The Curious Incident of the Dog in the Night-Time. London : Vintage, 242 [in English].
10. Mitchell D. (2004). Cloud Atlas. London : Random House, 528 [in English].

Стаття надійшла до редакції 15.07.2019.
The article was received 15 July 2019.